

A/Π 2567/2021

Έκθεση
Επιτρόπου Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
αναφορικά με διάκριση λόγω αναπηρίας
λόγω της άρνησης παροχής εύλογων προσαρμογών
σε μαθητή με αναπηρία
κατά τις Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης

Ερευνών Λειτουργός: Κυριάκος Κυριάκου

Λευκωσία, 21, Μαρτίου 2022

1. Παράπονο

1. Η κ. Χχχχχ υπέβαλε παράπονο στο Γραφείο μας, εκ μέρους του υιού της Χχχχχ αναφορικά με παράλειψη του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας να ανταποκριθεί θετικά σε αίτημα που υπέβαλε τον Σεπτέμβριο του 2021 στην Υπηρεσία Εξετάσεων του Υπουργείου, για την παροχή διαφοροποιημένου εξεταστικού δοκιμίου στις Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης.
2. Ειδικότερα, ο υιός της παραπονούμενης είναι **τελειόφοιτος μαθητής με αναπηρία** και με την προαναφερθείσα επιστολή της η παραπονούμενη ενημέρωσε την Υπηρεσία Εξετάσεων ότι για σκοπούς διασφάλισης της ισότιμης φοίτησης του στο σχολείο και πρόσβασης στην εκπαίδευση σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά, **του παρέχονται οι αναγκαίες εύλογες προσαρμογές**, ήτοι, διαφοροποιημένα εξεταστικά δοκίμια, απαλλαγή από την εξέταση στην έκθεση στο μάθημα των νέων Ελληνικών και από το δοκίμιο ακρόασης στο μάθημα των Αγγλικών.
3. Σημειώνεται, δε, ότι η Επαρχιακή Επιτροπή Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Λευκωσίας έχει ήδη εισηγηθεί στον Υπουργό, σε σχέση με τον υιό της παραπονούμενης, την **«...ανανέωση της κατ' εξαίρεση έγκρισης για διαφοροποιημένο γραπτό...» στις Εξετάσεις Τετραμήνων.**¹
4. Ενόψει τούτου, η παραπονούμενη ζήτησε από την Υπηρεσία Εξετάσεων, όπως στα πλαίσια των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης παρασχεθεί στον υιό της **διαφοροποιημένο εξεταστικό δοκίμιο, στη βάση των αξιολογημένων αναγκών** του, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η **ισότιμη συμμετοχή** του στις **Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης**.

¹ Επιστολή Επαρχιακής Επιτροπής Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Λευκωσίας προς την παραπονούμενη, ημερομηνίας 6 Σεπτεμβρίου 2021

2. Απάντηση Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας

1. Τα προαναφερθέντα τέθηκαν υπόψη του Υπουργείου με επιστολή μου ημερ. 21 Δεκεμβρίου 2021 και ζητήθηκαν τα σχόλια και οι απόψεις του αναφορικά με το αίτημα της παραπονούμενης και τον τρόπο με τον οποίο προτίθεται να το χειριστεί το Υπουργείο.
2. Ως απάντηση, το Υπουργείο έθεσε υπόψη μας σχετική απαντητική επιστολή που είχε αποστείλει στην παραπονούμενη στις 27 Ιανουαρίου 2022, στην οποία αναφέρονταν τα ακόλουθα:
 - Με βάση τον περί Διεξαγωγής των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΑΕΙ) της Κύπρου και Ελλάδας Νόμος του 2017 [Ν.14(Ι)/2017], «...ο πίνακας προδιαγραφών, η εξεταστέα ύλη και τα εξεταστικά δοκίμια των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης, πρέπει να έχουν τον **ίδιο βαθμό δυσκολίας για όλους τους υποψηφίους** και **δεν είναι δυνατή η διαφοροποίηση** τους για οποιοδήποτε υποψήφιο ή ομάδα υποψηφίων...».
 - Η **Ειδική Επιτροπή Παροχής Διευκολύνσεων** των Παγκύπριων Εξετάσεων εξετάζει ξεχωριστά κάθε περίπτωση και βάσει των πιστοποιητικών που προσκομίζουν οι ενδιαφερόμενοι εγκρίνει την **παροχή των αναγκαίων διευκολύνσεων**, όπως παράταση χρόνου, απλοποίηση της γλωσσικής διατύπωσης του εξεταστικού δοκιμίου, μεγέθυνση δοκιμίου, παροχή μεταγραφέα, παροχή του εξεταστικού δοκιμίου σε ηλεκτρονική μορφή, απαντήσεις σε ηλεκτρονική μορφή κλπ., «...ώστε να βοηθηθεί ο κάθε υποψήφιος κατά τις Παγκύπριες Εξετάσεις, ανάλογα με το πρόβλημα που αντιμετωπίζει, **χωρίς, όμως, να του δίνεται προβάδισμα έναντι των υπόλοιπων υποψηφίων...**».

- Το ζήτημα είναι υπόψη του Υπουργού, ο οποίος **θα εισηγηθεί στα κρατικά Πανεπιστήμια** (Πανεπιστήμιο Κύπρου και Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου) την εξέταση της εισαγωγής του υιού της παραπονούμενης **μέσω της διαδικασίας των υπεράριθμων θέσεων**.
- 3.** Όπως, δε, ανέφερε ο Διευθυντής της Υπηρεσίας Εξετάσεων σε Λειτουργό του Γραφείου μας, δεν είναι δυνατή η παροχή της δυνατότητας εξέτασης του υιού της παραπονούμενης στη βάση διαφοροποιημένου δοκιμίου, καθότι κάτι τέτοιο, αφενός **δεν προβλέπεται από το ισχύον νομικό πλαίσιο**, αφετέρου, δε, **θα έχετε σε κίνδυνο το αδιάβλητο των εξετάσεων**.

3. Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης 2022²

- 1.** Οι Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης θα διεξαχθούν μεταξύ 10 και 30 Ιουνίου 2022.
- 2.** Οι δε σχετικές αιτήσεις για τη συμμετοχή στις εξετάσεις, θα υποβληθούν ηλεκτρονικά μεταξύ 21 και 29 Μαρτίου 2022.

4. Νομικό Πλαίσιο

² Ανακοίνωση Υπηρεσίας Εξετάσεων ημερομηνίας 31 Ιανουαρίου 2022

• **Ο περί Διεξαγωγής των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΑΕΙ) της Κύπρου και Ελλάδας Νόμος του 2017 [Ν.14(Ι)/2017]**

1. Βάσει του Ν.14(Ι)/2017, «...“υποψήφιος με ειδικές ανάγκες” σημαίνει τον υποψήφιο που σύμφωνα με τις διατάξεις του περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμου, έχει σοβαρή μαθησιακή ή ειδική μαθησιακή, λειτουργική και προσαρμοστική, δυσκολία που οφείλεται σε σωματικές, συμπεριλαμβανομένων των αισθητηριακών, διανοητικές ή άλλες γνωστικές ή ψυχικές ανεπάρκειες ή άλλου είδους εκ γενετής ή επίκτητες δυσχέρειες που χρήζουν ειδικής/ων διευκόλυνσης/σεων, για σκοπούς συμμετοχής στις Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης...».³
2. Οι υποψήφιοι με ειδικές ανάγκες όταν υποβάλλουν την αίτηση τους για συμμετοχή στις Παγκύπριες Εξετάσεις Πρόσβασης, υποβάλλουν ταυτόχρονα αίτηση προς την Υπηρεσία Εξετάσεων συνοδευόμενη με τα αναγκαία δικαιολογητικά, για τους παρασχεθούν διευκολύνσεις κατά τη διαδικασία διεξαγωγής των Εξετάσεων.⁴
3. Οι υπό αναφορά διευκολύνσεις προς τους υποψηφίους με ειδικές ανάγκες αποσκοπούν «...στη **διασφάλιση των θεσμοθετημένων δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες**, κατά τη διάρκεια των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης, **ως αντιστάθμισμα της αναπηρίας ή του ειδικού προβλήματος που αντιμετωπίζουν...**» και θα πρέπει να διαφυλάττουν το αδιάβλητο των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης και να μην δίνουν προβάδισμα σε οποιοδήποτε υποψήφιο ή ομάδα υποψηφίων.⁵
4. Για την παροχή των πιο πάνω διευκολύνσεων, η σχετική αίτηση εξετάζεται από την Ειδική Επιτροπή Παροχής Διευκολύνσεων για υποψηφίους με

³ Άρθρο 2 του Ν.14(Ι)/2017

⁴ Άρθρο 10 του Ν.14(Ι)/2017

⁵ Εδάφιο 3 του άρθρου 11 του Ν.14(Ι)/2017

ειδικές ανάγκες. Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη «...τις διευκολύνσεις που ζητά ο υποψήφιος, τους λόγους που επικαλείται και τα πιστοποιητικά και/ή δικαιολογητικά που συνοδεύουν και υποστηρίζουν την αίτησή του και εκδίδει προς τούτο σχετική απόφαση...».⁶ Δύναται, δε, κατά την εξέταση της αίτησης, να καλέσει «...εκπαιδευτικούς ή άλλους ειδικούς στο θέμα της ειδικής ανάγκης που αντιμετωπίζει ο υποψήφιος με ειδικές ανάγκες, οι οποίοι θα τη βοηθούν στην αξιολόγηση της κάθε αίτησης...».⁷

5. Σημειώνεται ότι «...παράταση χρόνου ή και άλλες δυνατές διευκολύνσεις παρέχονται μόνο σε υποψηφίους με ειδικές ανάγκες...» έπειτα από σχετική έγκριση και απόφαση της Ειδικής Επιτροπής Παροχής Διευκολύνσεων,⁸ στη βάση της οποίας δύνανται να φέρουν στην αίθουσα και τον εξοπλισμό που καθορίζει η Επιτροπή.⁹
6. Όσον αφορά στο εξεταστικό δοκίμιο, η ετοιμασία των θεμάτων και η κατάρτισή του ανατίθεται σε Επιτροπές Θεματοθετών¹⁰ (δύο ανά μάθημα), τα μέλη των οποίων υποχρεούνται να παρακολουθούν εκ των προτέρων «...ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια σε θέματα αξιολόγησης, όπως και σε θέματα παροχής διευκολύνσεων σε υποψήφιος με ειδικές ανάγκες...»¹¹ και οφείλουν, κατά την ετοιμασία των θεμάτων, «...να λαμβάνουν υπόψη τις διευκολύνσεις που έχουν παραχωρηθεί από την Ειδική Επιτροπή Παροχής Διευκολύνσεων σε υποψήφιος με ειδικές ανάγκες...».¹²
7. Με βάση τον ίδιο Νόμο, τα άτομα που εντάσσονται σε ειδικές κατηγορίες δύνανται «...να διεκδικήσουν αριθμό θέσεων ως υπεράριθμες, σε

⁶ Εδάφιο 4 του άρθρου 11 του Ν.14(Ι)/2017

⁷ Εδάφιο 5 του άρθρου 11 του Ν.14(Ι)/2017

⁸ Εδάφιο 5 του άρθρου 27 του Ν.14(Ι)/2017

⁹ Εδάφιο 9 του άρθρου 31 του Ν.14(Ι)/2017

¹⁰ Άρθρο 2 του Ν.14(Ι)/2017

¹¹ Εδάφιο 2 του άρθρου 14 του Ν.14(Ι)/2017

¹² Παράγραφος (β) του εδαφίου 4 του άρθρου 14 του Ν.14(Ι)/2017

ποσοστό, με κριτήρια και με διαδικασίες που καθορίζονται με κανονισμούς...».¹³

- **Οι περί Υπεράριθμων Θέσεων σε Ειδικές Κατηγορίες στα Δημόσια Πανεπιστήμια Κύπρου Κανονισμοί του 2009**

Σύμφωνα με τον Κανονισμό 3 των εν λόγω Κανονισμών, καθορισμένος αριθμός υπεράριθμων θέσεων στα δημόσια Πανεπιστήμια σε ποσοστό μέχρι 14% κατανέμεται σε υποψηφίους που ανήκουν σε «ειδικές κατηγορίες», περιλαμβανομένων υποψηφίων «...**με σοβαρά προβλήματα υγείας ή άλλα σοβαρά προβλήματα**, σε ποσοστό μέχρι 6%...», νοουμένου ότι «...έχουν εξασφαλίσει γενικό **βαθμό κατάταξης τουλάχιστον 80%** του γενικού βαθμού κατάταξης του τελευταίου υποψηφίου που έχει εισαχθεί στο Τμήμα προτίμησης των εν λόγω δικαιούχων και θα πρέπει επίσης **να πληρούν τις προϋποθέσεις πρόσβασης** για το Τμήμα αυτό...».

- **Οι περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Νόμος [N. 113(I)/1999] και Κανονισμοί**

1. Με βάση τον εν λόγω Νόμο, όταν λαμβάνεται απόφαση, κατόπιν σχετικής αξιολόγησης για την παροχή σε μαθητή, ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης, καθορίζονται, μεταξύ άλλων, «...οι εξαιρέσεις και απαλλαγές του παιδιού, καθώς και οι τροποποιήσεις ή προσαρμογές στο αναλυτικό πρόγραμμα και η παροχή μέσων ή διευκολύνσεων...».¹⁴
2. **Κατά τη διάρκεια των εξετάσεων**, παρέχονται **ειδικές διευκολύνσεις** βάσει των **αναγκών** και ιδιαιτεροτήτων εκάστου εξεταζόμενου, οι οποίες όμως **δεν προσδίδουν οποιοδήποτε πλεονέκτημα** έναντι των υπόλοιπων

¹³ Εδάφιο 7 του άρθρου 29 του Ν.14(I)/2017

¹⁴ Παράγραφος (δ) του εδαφίου 2 του άρθρου 12 του Ν. 113(I)/1999

μαθητών και **δεν διαβάλλουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της εξέτασης.**¹⁵

3. Περαιτέρω, στα παιδιά με ειδικές ανάγκες παρέχεται, όταν χρειάζεται, πρόσθετος χρόνος εξέτασης αναλόγως των αναγκών τους καθώς και περίοδοι ανάπαυσης ή διαλείμματα που δεν προσμετρούν στο συνολικό χρόνο της εξέτασης,¹⁶ ενώ **δύνатаι επίσης να διαφοροποιηθεί ο τρόπος παρουσίασης του εξεταστικού δοκιμίου** (πχ. μεγέθυνση γραμμάτων, μεταγλώττιση, χρήση οθόνης αφής, νοηματική υποβολή ή χειλανάγνωση των ερωτήσεων, απλοποίηση της γλωσσικής διατύπωσης κλπ.)¹⁷ και να **επιτραπεί η χρήση κατά τη διάρκεια της εξέτασης υποστηρικτικών μέσων και μεταγραφεία.**¹⁸
4. Τέλος, στα παιδιά που αδυνατούν να απαντήσουν μέρος του εξεταστικού δοκιμίου, παραχωρείται **ειδική παραχώρηση** για το ελλείπον μέρος, ιδίως στις περιπτώσεις παιδιών με ακουστική αναπηρία ή ανεπάρκεια λόγου με επακόλουθο να μην δύνανται να εξεταστούν στον προφορικό λόγο¹⁹ και δύνανται, όταν χρειάζεται, να παραχωρηθεί **εξαίρεση** από τη βαθμολόγηση της στίξης, της ορθογραφίας και της γραμματικής.²⁰

5. Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

¹⁵ Κανονισμός 61 των περί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες Κανονισμών

¹⁶ Κανονισμοί 62 και 63

¹⁷ Κανονισμός 64

¹⁸ Κανονισμός 65

¹⁹ Κανονισμός 67

²⁰ Κανονισμός 68

1. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, τα Κράτη υποχρεούνται να λαμβάνουν μέτρα για **απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας** και για την προαγωγή της ισότητας και της εξάλειψης των διακρίσεων, με τη λήψη, προς τούτο των κατάλληλων μέτρων που θα διασφαλίζουν την παροχή εύλογων προσαρμογών.²¹
2. Ως εύλογές προσαρμογές νοούνται, βάσει της Σύμβασης, οι «**αναγκαίες και κατάλληλες τροποποιήσεις και προσαρμογές που δεν επιβάλλουν δυσανάλογη ή αδικαιολόγητη επιβάρυνση όπου είναι αναγκαίο σε συγκεκριμένη περίπτωση, για να διασφαλίζεται σε άτομα με αναπηρίες, η απόλαυση ή άσκηση σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.**»²²
3. **Διάκριση**, δε, **με βάση την αναπηρία**, σημαίνει «οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμό ή περιορισμό με βάση την αναπηρία, η οποία έχει το σκοπό ή αποτέλεσμα την **παρεμπόδιση ή ακύρωση της αναγνώρισης, απόλαυσης ή άσκησης σε ίση βάση με άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, αστικό ή οποιοδήποτε άλλο τομέα. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διάκρισης, περιλαμβανόμενης της άρνησης παροχής εύλογης προσαρμογής.**»²³
4. Έκαστο Κράτος υποχρεούται να προβαίνει στη λήψη των κατάλληλων μέτρων, περιλαμβανομένης νομοθεσίας, για την **τροποποίηση ή κατάργηση υφιστάμενων νόμων ή Κανονισμών που συνιστούν διάκριση προς τα άτομα με αναπηρίες**²⁴ και λαμβάνει όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της παροχής εύλογων προσαρμογών στα άτομα με αναπηρία

²¹ Άρθρο 5 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

²² Άρθρο 2 της Σύμβασης

²³ Άρθρο 2 της Σύμβασης

²⁴ Άρθρο 4 της Σύμβασης

για την προαγωγή της ισότητας και την εξάλειψη των εις βάρος τους διακρίσεων.²⁵

5. Περαιτέρω, με τη Σύμβαση αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα των ατόμων με αναπηρία²⁶ και το δικαίωμα να τους παρέχεται η ευκαιρία ενεργούς εμπλοκής στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που τα αφορούν άμεσα,²⁷ ακόμη και όταν πρόκειται για παιδιά, αναλόγως της ηλικίας και της ωριμότητας τους²⁸ ή/και μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων τους.²⁹
6. Σε σχέση ειδικότερα με τα παιδιά, αναγνωρίζεται ότι θα πρέπει να απολαμβάνουν πλήρως και σε ίση βάση με τα άλλα παιδιά, όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα λαμβανομένων υπόψη προς τούτο και των υποχρεώσεων των Κρατών που απορρέουν από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού,³⁰ με γνώμονα την **ισότητα ευκαιριών και τον σεβασμό ως προς τις εξελισσόμενες δυνατότητες τους.**³¹ Το δε συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να είναι πρωταρχικής σημασίας σε όλες τις ενέργειες που αφορούν στα παιδιά με αναπηρίες.³²
7. Όσον αφορά στο **δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση και την ισότιμη πραγμάτωση του χωρίς διακρίσεις και στη βάση των ίσων ευκαιριών,** τα Κράτη υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να λαμβάνουν τα **αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της πρόσβασης τους στην εκπαίδευση**

²⁵ Άρθρο 5 της Σύμβασης

²⁶ Εδάφιο (θ) του Προοιμίου της Σύμβασης

²⁷ Εδάφιο (ξ) του Προοιμίου της Σύμβασης

²⁸ Εδάφιο 3 του άρθρου 7 της Σύμβασης

²⁹ Εδάφιο 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης

³⁰ Εδάφιο (ρ) του Προοιμίου της Σύμβασης

³¹ Άρθρο 3 της Σύμβασης

³² Άρθρο 7 της Σύμβασης

σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά και να τους παράσχουν εύλογες προσαρμογές και αποτελεσματικά μέτρα εξατομικευμένης υποστήριξης.³³

8. Συγχρόνως, θα πρέπει να παρέχεται στα παιδιά με αναπηρία η απαιτούμενη υποστήριξη προς διευκόλυνση της αποτελεσματικής τους εκπαίδευσης, καθώς και αποτελεσματικά μέτρα εξατομικευμένης υποστήριξης σε περιβάλλοντα που μεγιστοποιούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ανάπτυξη, **με γνώμονα την πλήρη ενσωμάτωση τους στην κοινωνία και το εκπαιδευτικό σύστημα.**³⁴
9. Περαιτέρω, το Κράτος θα πρέπει να διασφαλίζει την **πρόσβαση** των ατόμων με αναπηρία στη **γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση**, στην τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση, στην ενήλικη εκπαίδευση και στη δια βίου μάθηση **χωρίς διάκριση και σε ίση βάση με τους άλλους** και προς την κατεύθυνση αυτή και την επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού, θα πρέπει να διασφαλίζεται η **παροχή στα άτομα με αναπηρία εύλογων προσαρμογών.**³⁵

6. Γενικά Σχόλια της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

1. Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία έχει διευκρινίσει ότι το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στη μη διάκριση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα παροχής εύλογων προσαρμογών, στο πλαίσιο της υποχρέωσης των Κρατών να παρέχουν **προσβάσιμα μαθησιακά περιβάλλοντα και εύλογες προσαρμογές.**³⁶

³³ Εδάφια 1 και 2 του άρθρου 24 της Σύμβασης

³⁴ Εδάφιο 2 του άρθρου 24 της Σύμβασης

³⁵ Εδάφιο 5 του άρθρου 24 της Σύμβασης

³⁶ Παράγραφος 13 του Γενικού Σχολίου με αρ. 4(2016) της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

2. Οι υπό αναφορά εύλογες προσαρμογές προς τους μαθητές/τριες με αναπηρία θα πρέπει να καθορίζονται **στη βάση των εξατομικευμένων αναγκών** τους, αφού ακόμη και μαθητές με την ίδια αναπηρία ενδέχεται να χρήζουν της λήψης διαφορετικού είδους διευκολύνσεων.³⁷ Η δε **άρνηση παροχής εύλογων προσαρμογών συνιστά διάκριση** λόγω αναπηρίας και η υποχρέωση παροχής τους θα πρέπει να υλοποιείται άμεσα.³⁸
3. Στους μαθητές/τριες με αναπηρία θα πρέπει να παρέχεται η **αναγκαία υποστήριξη για να εξασφαλίζεται η αποτελεσματική μετάβαση από το σχολείο στην επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση** και, τέλος, στην εργασία. Προς τούτο, θα πρέπει να δίδεται έμφαση στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των μαθητών/τριών με αναπηρία και να τους παρέχονται **εύλογες προσαρμογές και ισότιμη μεταχείριση κατά τις διαδικασίες αξιολόγησης και εξέτασης**.³⁹
4. Σε κάθε περίπτωση, τα Κράτη θα πρέπει διασφαλίζουν ότι τα άτομα με αναπηρία είναι σε θέση να έχουν **πρόσβαση στη γενική τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Προς τούτο, θα πρέπει **να εντοπίζονται και να αίρονται όλα τα εμπόδια που δεν επιτρέπουν την ισότιμη και χωρίς διακρίσεις πρόσβαση** των ατόμων με αναπηρίες στην εκπαίδευση, περιλαμβανομένης της γενικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και **για να διασφαλίζεται** ότι τα άτομα με αναπηρία **δεν υπόκεινται σε διακρίσεις**, θα πρέπει **να τους παρέχονται εύλογες προσαρμογές**.⁴⁰
5. Περαιτέρω, **κατά την αξιολόγηση** των μαθητών/τριών με αναπηρία, πρέπει **να λαμβάνονται υπόψη τα εμπόδια** με τα οποία τίθενται αντιμέτωπα, ένεκα των οποίων **ενδέχεται να τεθούν σε μειονεκτική θέση** συγκριτικά

³⁷ Στο ίδιο, παρ. 29

³⁸ Στο ίδιο, παρ. 30

³⁹ Στο ίδιο, παρ. 12

⁴⁰ Στο ίδιο, παρ. 37

με άλλους μαθητές, **όταν η αξιολόγηση γίνεται βάσει τυποποιημένων εξεταστικών δοκιμών.**⁴¹

6. Οι δε τυποποιημένες μορφές αξιολόγησης θα πρέπει να αντικαθίστανται από άλλες πιο ευέλικτες,⁴² καθότι **τα τυποποιημένα συστήματα αξιολόγησης, συμπεριλαμβανομένων των εισαγωγικών εξετάσεων που αποκλείουν άμεσα ή έμμεσα τους μαθητές/τριες με αναπηρία, επιφέρουν διακρίσεις εις βάρος τους και δεν συνάδουν με τις διατάξεις των άρθρων 5 και 24 της Σύμβασης,**⁴³ δηλαδή στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για ισότητα, μη διάκριση και εκπαίδευση.
7. Ειδικότερα, **η μη παροχή εύλογων προσαρμογών και στήριξης** προς τους μαθητές με αναπηρία και η απαίτηση για **επιτυχία σε ένα κοινό/τυποποιημένο δοκίμιο ως προϋπόθεση για τη διασφάλιση της εισαγωγής τους στο σχολείο, συνιστά έμμεση διάκριση εις βάρος τους.**⁴⁴

7. Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

1. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τα Κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν την **πρόσβαση όλων των παιδιών**

⁴¹ Στο ίδιο, παρ. 72

⁴² Στο ίδιο, παρ. 25

⁴³ Παράγραφος 64 του Γενικού Σχολίου με αρ. 6(2018) της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

⁴⁴ Παράγραφος 18 του Γενικού Σχολίου με αρ. 4(2016) της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός, **στη βάση της ισότητας των ευκαιριών**.⁴⁵

2. Περαιτέρω, όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται με την υπό αναφορά Σύμβαση, περιλαμβανομένου και του ανωτέρω δικαιώματος για πρόσβαση στην εκπαίδευση, θα πρέπει να γίνονται σεβαστά και να παρέχονται επαρκείς εγγυήσεις για την απόλαυσή τους, **χωρίς οποιαδήποτε διάκριση**.⁴⁶
3. Η δε Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, επισημαίνει ότι θα πρέπει να αναγνωρίζεται το **δικαίωμα των παιδιών με αναπηρίες στην εκπαίδευση** σε **ισότιμη βάση** με τα άλλα παιδιά, **χωρίς διακρίσεις** και **στη βάση των ίσων ευκαιριών** και προς τούτο, θα πρέπει να διασφαλίζεται η **αποτελεσματική τους πρόσβαση στην εκπαίδευση**.⁴⁷

8. Ισότιμη μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία

1. Βάσει του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμου [Ν. 158(Ι)/1999], η *ίση μεταχείριση των ανίσων είναι το ίδιο απαράδεκτη με την άνιση μεταχείριση των ίσων*.⁴⁸
2. Επί του προκειμένου το Ανώτατο Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι «...η δυναμική της αρχής της ισότητας επιβάλλει την ανίχνευση της φύσης των υποκειμένων και αντικειμένων του δικαίου ώστε **να αποδίδονται τα ίσα στα όμοια και τον αποκλεισμό της ταύτισης των ανομοίων...**».⁴⁹

⁴⁵ Άρθρο 28 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

⁴⁶ Άρθρο 2 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

⁴⁷ Παράγραφος 62 του Γενικού Σχολίου με αρ. 9(2006) της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

⁴⁸ Άρθρο 38(3) του Ν. 158(Ι)/1999

⁴⁹ Σεργίδης κ. Δημοκρατίας (1991) 1 Α.Α.Δ. 119

3. Ειδικότερα, «...Εάν τα υποκείμενα ή αντικείμενα της ρύθμισης είναι ομοιογενή, δεν χωρεί διάκριση. **Εάν είναι ανομοιογενή χωρεί και παρέχεται ευχέρεια για την θεσμοθέτηση διάφορου κανόνα ή την υιοθέτηση διάφορης ρύθμισης...**».⁵⁰
4. Ως **έμμεση διάκριση λόγω αναπηρίας**, ορίζεται μια «...εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική η οποία ενδέχεται να προκαλέσει **μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου με αναπηρία σε σχέση με άλλα πρόσωπα**, εκτός εάν...δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία...».⁵¹
5. Επί του προκειμένου, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισημαίνει ότι «...τα πρόσωπα που βρίσκονται σε **διαφορετικές καταστάσεις** πρέπει να τυγχάνουν **διαφορετικής μεταχείρισης** στον βαθμό που αυτό απαιτείται προκειμένου να τους επιτρέπεται η **αξιοποίηση συγκεκριμένων ευκαιριών σε ισότιμη βάση με άλλα πρόσωπα...**». Συνακόλουθα, «...κατά την εφαρμογή συγκεκριμένων πρακτικών ή τη θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων πρέπει **να λαμβάνονται υπόψη τα ίδια ακριβώς προστατευμένα χαρακτηριστικά...**», διαφορετικά **επέρχεται έμμεση διάκριση** εναντίον συγκεκριμένου προσώπου, λόγω των προστατευόμενων χαρακτηριστικών του.⁵² Στα υπό αναφορά «προστατευόμενα χαρακτηριστικά» περιλαμβάνεται και η αναπηρία.⁵³

9. Ο περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμος Ν. 127(Ι)/2000

⁵⁰ Θεοχαρίδης Πανίκος κ. Δημοκρατίας (1998) 3 ΑΑΔ 63

⁵¹ Άρθρο 2 του περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμου

⁵² Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων*, (Υπηρεσία Εκδόσεων της ΕΕ, 2010) σελ. 26

⁵³ Στο ίδιο, σελ. 31

1. Με βάση τον περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμο, η **μεταχείριση** ενός ατόμου **με λιγότερο ευνοϊκό ή μειονεκτικό τρόπο, ένεκα της αναπηρίας** του, **συνιστά δυσμενή διάκριση** εις βάρος του λόγω αναπηρίας.⁵⁴
2. Για τη διασφάλιση της **ίσης μεταχείρισης** των ατόμων με αναπηρία, θα πρέπει **να απουσιάζει οποιαδήποτε διάκριση** εις βάρος τους λόγω αναπηρίας. Ειδικότερα, η μεταχείριση ενός προσώπου αποκλειστικά και μόνο ένεκα του γεγονότος ότι «... δεν ικανοποιεί ή δεν είναι σε θέση να ικανοποιήσει όρο, η φύση του οποίου είναι τέτοια ώστε ένα υψηλό ποσοστό προσώπων που δεν έχουν τέτοια αναπηρία ικανοποιούν ή είναι σε θέση να ικανοποιήσουν από ότι άτομα τα οποία έχουν τέτοια αναπηρία και η ύπαρξη όρου δεν δικαιολογείται από τις περιστάσεις της υπόθεσης...», συνιστά **διακριτική μεταχείριση** εις βάρος του.⁵⁵
3. Η δε **παράλειψη διενέργειας αλλαγών** σε υπηρεσίες ή διευκολύνσεις, όπως, μεταξύ άλλων, η χρήση εξειδικευμένων μέσων, οργάνων και διευκολύνσεων στα σχολεία, με επακόλουθο να **καθίσταται αδύνατη ή αδικαιολόγητα δύσκολη η χρήση** τους από τα άτομα με αναπηρία, **συνιστά άνιση μεταχείριση** των ατόμων με αναπηρία.⁵⁶
4. Περαιτέρω, τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην «ενταγμένη εκπαίδευση», σύμφωνα με τις ανάγκες τους⁵⁷ και προς τούτο θα πρέπει να τους παρέχονται οι **αναγκαίες εύλογες προσαρμογές** στο μέγιστο των διαθέσιμων πόρων,⁵⁸ οι οποίες δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση για τη διασφάλιση της απόλαυσης ή άσκησης από τα άτομα

⁵⁴ Άρθρο 2 του περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμου

⁵⁵ Άρθρο 3 του ίδιου Νόμου

⁵⁶ Άρθρο 6 του ίδιου Νόμου

⁵⁷ Παράγραφος (δ) του εδαφίου 2 του άρθρου 4 του ίδιου Νόμου

⁵⁸ Εδάφιο (1) του άρθρου 9 του ίδιου Νόμου

με αναπηρία όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, σε ίση βάση με άλλους.⁵⁹

Οποιαδήποτε **παράλειψη χωρίς εύλογη** αιτία επιφέρει **δυσμενή διάκριση** εναντίον ατόμου με αναπηρία, συνιστά **αδίκημα**. Ως εύλογη αιτία νοούνται «... όλες τις περιπτώσεις όπου δε δύνανται να ληφθούν ή δε λήφθηκαν τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίζουν ότι παρέχεται εύλογη προσαρμογή...».⁶⁰

5. Ο περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμος, παρέχει τη δυνατότητα σε οποιοδήποτε πρόσωπο έχει την άποψη ότι έχει, στη βάση των πιο πάνω νομοθετικών προνοιών, υποστεί **διακριτική μεταχείριση λόγω της αναπηρίας** του, να υποβάλλει σχετικό **παράπονο στον Επίτροπο Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**, ο οποίος **το εξετάζει** στη βάση των αρμοδιοτήτων του που απορρέουν από τον **περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμο [Ν. 42(Ι)/2004]**.⁶¹

10.Ο περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμος [Ν.42(Ι)/2004]

1. Ο περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμος παρέχει στον Επίτροπο συγκεκριμένες αρμοδιότητες, όπως η «...**προαγωγή ισότητας ευκαιριών ανεξαρτήτως...ειδικών αναγκών...σε οποιαδήποτε θέματα όπως αναφέρεται στο εδάφιο (2) του άρθρου 6...**».⁶²

⁵⁹ Εδάφιο (2) του άρθρου 9 του ίδιου Νόμου

⁶⁰ Εδάφιο (3) του άρθρου 9 του ίδιου Νόμου

⁶¹ Άρθρο 9Γ του ίδιου Νόμου

⁶² Άρθρο 3 του περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμου

2. Σύμφωνα με το άρθρο 6 του Νόμου, αποτελεί **απαγορευμένη με νόμο διάκριση, κάθε μεταχείριση** ή συμπεριφορά, διάταξη, όρος, κριτήριο, ή πρακτική, που στα πλαίσια δραστηριοτήτων στο δημόσιο ή και στον ιδιωτικό τομέα δραστηριοτήτων διέπεται ειδικά, απαγορεύεται ή δεν επιτρέπεται, από οποιοδήποτε εκάστοτε σε ισχύ Νόμο ή κανονισμούς επί τω ότι συνιστά σύμφωνα με τις διατάξεις τους **άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω, μεταξύ άλλων, ειδικών αναγκών**. Διάκριση δυνατόν να είναι **απαγορευμένη με νόμο διάκριση**, υπό την προαναφερόμενη έννοια, καθ' όσον αφορά οποιοδήποτε θέμα, περιλαμβανομένων **θεμάτων εκπαίδευσης**.⁶³
3. Οι έννοιες «*διάταξη, όρος, κριτήριο*» δύνανται, σύμφωνα με τον Ν. 42(Ι)/2004, να αφορούν **σε οποιοδήποτε νόμο ή κανονισμούς, ή άλλο νομοθέτημα**.⁶⁴
4. Περαιτέρω, οποιαδήποτε **μεταχείριση**, ως επίσης και η **εφαρμογή οποιασδήποτε διάταξης, όρου, κριτηρίου, ή πρακτικής** που αποτελούν **απαγορευμένη με νόμο διάκριση** κατά τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 6, **δεν επιτρέπονται**.⁶⁵

11. Διαπιστώσεις

1. Αρχικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι, στον υιό της παραπονούμενης παρέχονται ήδη οι **αναγκαίες εύλογες προσαρμογές**, ήτοι, **διαφοροποιημένο εξεταστικό δοκίμιο στα πλαίσια των εξετάσεων Τετράμηνων** και η παραπονούμενη ζητά όπως αντίστοιχες εύλογες προσαρμογές παρασχεθούν και στο πλαίσιο των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης.

⁶³ Άρθρο 6(2)(στ) του ίδιου Νόμου

⁶⁴ Άρθρο 9 του ίδιου Νόμου

⁶⁵ Άρθρο 8 του ίδιου Νόμου

2. Το συγκεκριμένο αίτημα είναι προφανώς εύλογο, καθότι, αφ' ης στιγμής ο υιός της παραπονούμενης αξιολογείται στη βάση διαφοροποιημένων εξεταστικών δοκιμών, όπως προβλέπεται και στη Σύμβαση, θα έπρεπε να θεωρείται ως αναμενόμενη και εκ των ων ου άνευ η **αξιολόγηση του στη βάση της ίδιας πρακτικής** για σκοπούς διεκδίκησης της ευκαιρίας πρόσβασης του σε Ανώτερα και Ανώτατα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα, μέσω των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης.
3. Με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με την παροχή των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών που, για σκοπούς των εξετάσεων Τετραμήνων οι οποίες συνίστανται στη **διαφοροποίηση του εξεταστικού δοκιμίου** ώστε να ανταποκρίνεται στις αξιολογημένες **ανάγκες** του υιού της παραπονούμενης, **αίρονται τα εμπόδια** με τα οποία τίθεται αντιμέτωπος κατά τη διάρκεια των εξετάσεων Τετράμηνων. Ως εκ τούτου, **του παρέχεται ισότιμη ευκαιρία με τα άλλα παιδιά** για να πετύχει στις εν λόγω εξετάσεις και, συνακόλουθα, **τυγχάνει ισότιμης μεταχείρισης χωρίς οποιαδήποτε διάκριση**, σε πλήρη συνάφεια με τις διατάξεις και πρόνοιες της Σύμβασης.
4. Περαιτέρω, **ουδέποτε** φαίνεται να έχει τεθεί **ζήτημα αναφορικά με το αδιάβλητο** των εξετάσεων Τετράμηνων στις οποίες παρακάθεται ο υιός της παραπονούμενης, **ούτε** έχει εγερθεί θέμα για **ευνοϊκότερη μεταχείριση** τους συγκριτικά με τα υπόλοιπα παιδιά, αφού η **διαφοροποίηση** του εξεταστικού δοκιμίου αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην **άρση των εμποδίων** και τη **διασφάλιση της ισότιμης** εκ μέρους του **ενάσκησης του αδιαμφισβήτητου δικαιώματος του στην εκπαίδευση**.
5. Στην περίπτωση όμως των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης, οι οποίες αποτελούν προφανώς και τον απώτερο στόχο όλων των τελειόφοιτων μαθητών, δεν θεωρείται δυνατή ή εφικτή η παροχή στον υιό της παραπονούμενης των αναγκαίων και εξατομικευμένων εύλογων προσαρμογών, με τη διαφοροποίηση του εξεταστικού δοκιμίου, ώστε να

είναι δυνατή η διεκδίκηση, σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά, του δικαιώματος πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

6. Συνακόλουθα, η **μη παροχή διαφοροποιημένου εξεταστικού δοκίμιου**, ως **μορφή αναγκαίων εύλογων και εξατομικευμένων προσαρμογών** που θα άρουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζει ένα παιδί με αναπηρία όταν τίθεται ενώπιον του ένα γραπτό δοκίμιο χωρίς διαφοροποιήσεις, **ισοδυναμεί με απαγορευμένη διάκριση** εις βάρος του και **δυσμενή μεταχείρισή του**. Και αυτό γιατί **η άρνηση παροχής των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών**, στην προκειμένη περίπτωση διαφοροποιημένου εξεταστικού δοκίμιου, για να μην παρεμποδίζεται η ενάσκηση του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση, **συνιστά διάκριση** εις βάρος τους, ένεκα της οποίας στερούνται του δικαιώματος διεκδίκησης, σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά και **στη βάση ίσων ευκαιριών**, θέσης σε σχολή Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
7. Συγχρόνως, τυχόν εξέταση του υιού της παραπονούμενης χωρίς διαφοροποιημένο δοκίμιο, όπως ήδη γίνεται στις εξετάσεις Τετραμήνου, ουσιαστικά **ακυρώνει τις προσπάθειες** που έχει μέχρι σήμερα καταβάλει και **περιορίζει την εκπαιδευτική του πρόοδο μέχρι και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση**, αφού οποιουδήποτε είδους διευκολύνσεις και να του παρασχεθούν βάσει του Ν. 14(Ι)/2017, εάν το εξεταστικό δοκίμιο δεν διαφοροποιηθεί, δεν θα είναι σε θέση να πετύχει στις εξετάσεις λόγω της αδυναμίας του να ανταποκριθεί στο τυποποιημένο εξεταστικό δοκίμιο.
8. Το υπό αναφορά ζήτημα αντιβαίνει, βάσει των όσων έχουν προλεχθεί και με τις γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, καθότι εξισώνεται ο τρόπος εξέτασης όλων των παιδιών, ανεξαρτήτως εάν πρόκειται ή όχι για παιδιά με αναπηρία.
9. Συγκεκριμένα, παιδιά που βρίσκονται σε διαφορετική κατάσταση υποχρεώνονται να εξεταστούν με όμοιο τρόπο, δηλαδή στη βάση ενός τυποποιημένου εξεταστικού δοκίμιου το οποίο δεν επιδέχεται αλλαγές, χωρίς

να λαμβάνεται υπόψη κατά πόσον δύνανται, λόγω της αναπηρίας τους, να ανταποκριθούν και να αντιμετωπίσουν τα εμπόδια που τίθενται ενώπιόν τους. Αντί να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα υπό μορφή εύλογων προσαρμογών για την άρση των εν λόγω εμποδίων ώστε τα παιδιά με αναπηρία να τύχουν ισότιμης μεταχείρισης, τα παιδιά με αναπηρία αναγκάζονται να εξεúρουν από μόνα τους τον τρόπο άρσης τους, ώστε να είναι σε θέση να διεκδικήσουν επί ίσοις όροις θέση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

10. Με τον τρόπο αυτό, ουσιαστικά **τίθεται όριο στις δυνατότητες και στην πρόσβαση των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση**, καθότι η πρόσβαση τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής έως αδύνατη.
11. Η πρόθεση του Υπουργείου να παρακαλέσει τα εκπαιδευτικά ιδρύματα Ανώτατης εκπαίδευσης να κάνουν δεκτό τον υιό της παραπονούμενη ως υπεράριθμο χωρίς να χρειαστεί να παρακαθήσει σε εξετάσεις, παρότι προφανώς δεν μπορεί να προκαταλάβει τη θετική τους ανταπόκριση προς την κατεύθυνση αυτή, ουσιαστικά ακυρώνει τα παιδιά με αναπηρία που επιθυμούν να διεκδικήσουν θέση μέσω των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης, καθιστώντας τα ως ανίκανα, λόγω της αναπηρίας τους, να παρακαθήσουν στις εξετάσεις. Δηλαδή, το Υπουργείο επιχειρεί να καλύψει και να αιτιολογήσει την άρνηση του να παράσχει τις αναγκαίες εύλογες προσαρμογές και να διαφοροποιήσει το εξεταστικό δοκίμιο με την εισαγωγή του υιού της παραπονούμενης ως υπεράριθμου
12. Η δε παραβίαση του δικαιώματος των παιδιών με αναπηρία στην εκπαίδευση λόγω της μη παροχής σ' αυτά των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών, παραβιάζει παράλληλα και άλλα δικαιώματα τους που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση, όπως τα **δικαιώματα στην απασχόληση και για πλήρη ενσωμάτωση στην κοινωνία**. Η μη δυνατότητα διεκδίκησης πρόσβασης και, κατ' επέκταση τίτλου σπουδών από ακαδημαϊκά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, **στερεί** από τα άτομα με αναπηρία **την ευχέρεια**

περαιτέρω **προσωπικής ανάπτυξης και διεύρυνσης των προσόντων και γνώσεων τους**, ως επίσης και τη δυνατότητα να ακολουθήσουν μελλοντικά το επάγγελμα της αρεσκείας τους στη βάση των προσόντων και του τίτλου σπουδών που θα αποκτήσουν, βάσει των οποίων θα δύνανται, αφενός να αποκτήσουν την **οικονομική τους ανεξαρτησία**, αφετέρου, δε, να **ενσωματωθούν ευχερέστερα στην κοινωνία**.

Συμπεράσματα :

Αποτελεί γεγονός ότι διαφοροποιημένο γραπτό ήδη παρέχεται κατά την διάρκεια των εξετάσεων των τετραμήνων χωρίς να έχει τεθεί θέμα από τους αρμόδιους για το αδιάβλητο των εξετάσεων, και /ή να δίνει προβάδισμα σε οποιοδήποτε μαθητή ο οποίος στα πλαίσια εύλογων προσαρμογών του παρέχεται η διευκόλυνση του διαφοροποιημένου γραπτού, ανάλογα με τις ανάγκες του σύμφωνα με τον οικείο νόμο.

Ως εκ τούτου κρίνεται πως οι «ανάγκες» είναι αυτές που καθορίζουν τον τρόπο στήριξης και /ή διευκόλυνσης ,ώστε πουθενά να μην αποκλείεται η εύλογη προσαρμογή του διαφοροποιημένου γραπτού .

Η εκ των υστέρων κρίση των αρμοδίων ότι ο νόμος δεν καλύπτει το διαφοροποιημένο γραπτό όταν οι ανάγκες ενός μαθητή το απαιτεί αφενός δεν βρίσκει έρεισμα στο νόμο και στην Σύμβαση του ΟΗΕ **Αρ .24** που προνοεί την παροχή εύλογων προσαρμογών και στην Εκπαίδευση, αλλά ούτε στα γενικά σχόλια του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ σύμφωνα με τα οποία :

«η μη παροχή εύλογων προσαρμογών και στήριξης προς τους μαθητές με αναπηρία και η απαίτηση για **επιτυχία σε ένα κοινό/τυποποιημένο**

δοκίμιο ως προϋπόθεση για τη διασφάλιση της εισαγωγής τους στο σχολείο, συνιστά έμμεση διάκριση εις βάρος τους.⁶⁶⁾

Αφετέρου δε, αντικρούεται με τις ίδιες τους τις αποφάσεις/ πράξεις όταν παρέχουν ήδη τέτοιο διαφοροποιημένο γραπτό στις εξετάσεις του τετραμήνου.

13. Όπως εξάλλου έχει προλεχθεί, **τα τυποποιημένα συστήματα αξιολόγησης, συμπεριλαμβανομένων των εισαγωγικών εξετάσεων που αποκλείουν άμεσα ή έμμεσα τους μαθητές/τριες με αναπηρία, επιφέρουν διακρίσεις εις βάρος τους και δεν διασφαλίζουν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για ισότητα, μη διάκριση και εκπαίδευση**, ενώ, συγχρόνως, η απαίτηση για **επιτυχία των παιδιών με αναπηρία σε ένα κοινό/τυποποιημένο δοκίμιο ως προϋπόθεση για τη διασφάλιση της εισαγωγής τους στο σχολείο, συνιστά έμμεση διάκριση εις βάρος τους**.

Ως εκ τούτου ,απο την στιγμή που δεν επηρεάζεται το αδιάβλητο και ισοδυναμία των εξετάσεων εφόσον ήδη είναι κάτι που πραγματοποιείται στις εξετάσεις των τετραμήνων και εφόσον οι εύλογες προσαρμογές οι οποίες περιλαμβάνουν τις διευκολύνσεις αλλά δεν περιορίζονται σε αυτές, καθότι σύμφωνα και με τον οικείο νόμο δίδονται ανάλογα με εξατομικευμένες **ανάγκες** του κάθε μαθητή ,ο ισχυρισμοί και η άρνηση παροχής διευκόλυνσης και /ή εύλογης προσαρμογής δια του διαφοροποιημένου εξεταστικού δοκιμίου βρίσκεται σε αντίθεση με την Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ.

⁶⁶ Παράγραφος 18 του Γενικού Σχολίου με αρ. 4(2016) της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

Προκαταρκτική Εισήγηση :

Εισηγούμαι στην Διευθύντρια Διεύθυνσης Ανώτερης Εκπαίδευσης και Προϊστάμενο Υπηρεσίας Εξετάσεων όπως προχωρήσουν :

- **Στην παροχή, τόσο στον υιό της παραπονούμενης όσο και σε άλλα παιδιά με αναπηρία των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών στο πλαίσιο των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εξεταστούν σε διαφοροποιημένο εξεταστικό δοκίμιο, στη βάση των αξιολογημένων και εξατομικευμένων εκπαιδευτικών αναγκών τους.**

Παρότι αυτό ήδη λαμβάνει χώρα κατά την διάρκεια των εξετάσεων τετραμήνων, η επιμονή στην άρνηση για παροχή τέτοιων εύλογων εξατομικευμένων προσαρμογών ,προσκρούει στην Σύμβαση του ΟΗΕ και τα Γενικά Σχόλια ως ανωτέρω αναφέρθηκε ,η οποία υπερισχύει ως Νόμος αυξημένης τυπική ισχύος έναντι του τυπικού νόμου και συνιστά διάκριση.

Συναφώς είτε θα προχωρήσει η Υπηρεσία Εξετάσεων με συνέπεια όπως συμβαίνει στις εξετάσεις τετραμήνου είτε θα γίνει τροποποίηση του οικείου νόμου ώστε να προστεθεί διπλα απο τις διευκολύνσεις και η φράση εύλογες προσαρμογές για να μην έρχεται σε αντίθεση με την Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ, και **μέχρι τη τροποποίηση θα πρέπει να την εφαρμόζει στο πλαίσιο των διατάξεων της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ.**

Γι αυτό η παρούσα Έκθεση κοινοποιείται/ **διαβιβάζεται στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας** για τις αναγκαίες εκ μέρους του ενέργειες προς την κατεύθυνση αυτή.

12.Σύσταση/Πρόσκληση σε διαβουλεύσεις

- 1. Το άρθρο 21(1)(α) του περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων Άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμου, παρέχει στον Επίτροπο Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων την εξουσία όπως, όταν διαπιστώσει μετά τη διερεύνηση παραπόνου ότι υπάρχει μεταχείριση που συνιστά απαγορευμένη, βάσει του άρθρου 6 του Νόμου, διάκριση ως προς την απόλαυση προστατευόμενου δικαιώματος καθότι είναι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη στην τυγχάνει άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση στην απόλαυση του εν λόγω δικαιώματος, προβεί σε συστάσεις προς το δημόσιο πρόσωπο για λήψη, εντός καθορισθείσας προθεσμίας, συγκεκριμένων πρακτικών μέτρων, με τα οποία να διασφαλίζεται η απόλαυση του προστατευόμενου δικαιώματος και η αποτροπή επανάληψης παρόμοιας μεταχείρισης στο μέλλον.**
- 2. Στην υπό εξέταση περίπτωση, προκύπτει δυσμενής μεταχείριση των παιδιών με αναπηρία ένεκα της άρνησης παροχής σ' αυτά των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών με την διαφοροποίηση του εξεταστικού δοκιμίου των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης και υποχρεώνοντάς τα να εξεταστούν σε ένα κοινό/τυποποιημένο**

εξεταστικό δοκίμιο, με επακόλουθο να επέρχεται **διάκριση εις βάρος** τους αναφορικά με την πρόσβαση στην εκπαίδευση λόγω της αναπηρίας τους, κατά παράβαση του αρ.6 του Ν. 42(Ι)/2004.

3. Επειδή, αποφάσισα στην προκειμένη περίπτωση να **υποβάλω σύσταση στο Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και, συγκεκριμένα στην Διεύθυνση Ανώτερης Εκπαίδευσης και την Υπηρεσία Εξετάσεων** και επειδή, **δυνάμει του άρθρου 22 (1)** του ίδιου Νόμου, **ο Επίτροπος δεν προβαίνει σε σύσταση εκτός κατόπιν διαβουλεύσεων** του με το πρόσωπο που υπέβαλε το παράπονο και το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το εύρημα του, διαβιβάζω μαζί με την παρούσα έκθεση, **πρόσκληση προς την Διευθύντρια Διεύθυνσης Ανώτερης Εκπαίδευσης και τον Προϊστάμενο της Υπηρεσίας Εξετάσεων για διαβουλεύσεις στις 5 Απριλίου 2022**, με αναφορά στο περιεχόμενο της πιο Σύστασης στην οποία προτίθεμαι να προβώ:

→ *Η παροχή, τόσο στον υιό της παραπονούμενης όσο και σε άλλα παιδιά με αναπηρία των αναγκαίων εύλογων προσαρμογών στο πλαίσιο των Παγκύπριων Εξετάσεων Πρόσβασης ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εξεταστούν σε διαφοροποιημένο εξεταστικό δοκίμιο, στη βάση των αξιολογημένων και εξατομικευμένων εκπαιδευτικών αναγκών τους.*

4. Αντίγραφο της παρούσας Έκθεσης **διαβιβάζεται στον Γενικό Εισαγγελέα της Δημοκρατίας** για τις αναγκαίες εκ μέρους του ενέργειες προς την κατεύθυνση αυτή.

5. Επίσης, **αντίγραφο της Έκθεσης διαβιβάζεται**, δυνάμει του άρθρου 13(2) του Ν.42(Ι)/2004, **στη Βουλή των Αντιπροσώπων για ενημέρωση** και αντίγραφο της **κοινοποιείται**, για τον ίδιο σκοπό, στους **Προέδρους και τα Μέλη της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών** και της **Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας και Πολιτισμού**, καθώς και **στην ΚΥ.Σ.Ο.Α.**

Μαρία Στυλιανού-Λοττίδη

**Επίτροπος Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων**

**Ανεξάρτητος Μηχανισμός
Πρώθησης, Προστασίας και Παρακολούθησης
της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες**

Φορέας Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων